

LEX VI.—Si testator reliquit tibi aliquid, si iures quid facturum, vel daturum, remittitur iurjurandum, nisi servo reliquat libertatem, aut communitatem sub tali conditione instituat; quia tunc oportet jurare, aliàs relictum non solvetur. Hoc dicit. Habuit ortum à l. *quæ sub conditione*, D. de condit. institut. §. 1.

(1) Quando. Prosequitur dict. Azo. C. de institut. et substit. col. 1. vers. *neque est prætermittendum*.

(2) Por non puesta. In ultima voluntate procedit hoc, ut hic et in l. *quæ sub conditione* in prin. D. eod. Si tamen à lege, vel à ministro legis, vel à iudice, vel à contrahentibus apponatur, non remittitur talis conditio, vide per Glossam, Bald. et Paul. de Castr. in l. *si cum patruo*, C. commun. utriusque judic. De iure hujus regni non potest apponi juramentum in contractibus, ut habetur in l. 6. tit. 1. lib. 3. Ordinarum. et in pragmat. 180. nisi esset in his contractibus, qui aliàs non tenerent sine juramento, ut ibi, et in pragmat. de Talavera, juramenta namque necessaria non videtur lex tollere, ut notat Bart. et Doctor. in dict. l. *quæ sub conditione*, in princ. Bald. in l. *si quis libertatem*, D. de manumis. testam.

(3) Pero dos dosas. Adde dict. l. *quæ sub conditione*, §. quotiens.

(4) Mando. Adde l. *quæ sub conditione*, D. eod. §. *huc edictum*.

(5) La una es. Adde l. *si quis libertatem*, D. de manumis. testam.

(6) La otra. Adde l. *municipibus*, D. de condit. et demonstrat. secundum opinionem secundam Glossæ ibi positam, quæ fuit Azo. ut patet C. de instit. et substitut. in summ. col. 1. Tene menti, quia communiter ibi per Doctor. approbatur opinio tertia posita ibi in Gloss.

(7) Tiempo pasado. Non enim remittitur conditio iurjurandi, neque in ultimis voluntatibus, nec etiam in contractibus, quando fuit apposta circa ea, quæ sunt de præterito, vel de præsentibus, Gloss. et communiter Doctor. in dict. l. *quæ sub conditione*, in princ. Bald. in dict. l. *si cum patruo*, C. commun. utriusque judic.

LEY VII.—Como las condiciones que pueden ser, si fueren puestas en los testamentos, deuen ser cumplidas.

Possibles condiciones son llamadas en latin aquellas que son en poder de los omes (1) de las cumplir. E esto seria, como si dixesse el testador: Quiero que fulano sea mio heredero, si me fiziere vna Iglesia (2), o vn Hospital en tal lugar. O si dixesse: Establezco mio heredero a fulano, si non fiziere tal cosa, diziendola señaladamente. O si dixesse: Fago mio heredero a tal ome, si diere cient maravedis (3) a tal Iglesia; o si non diere tal Castillo a fulano ome. E tal establecimiento, que es fecho so alguna destas condiciones sobredichas, vale si se cumpliere (4) la condicion. Pero aquel que fuesse establecido so tal condicion, que non fiziesse alguna cosa señaladamente; este atal ha menester, que de atal recabdo (5), que sean seguros, que non faga aquello que le defendio el testador (6). E si esto non quisiere fazer (7) non deve auer la herencia (8) en que era establecido por heredero.

LEX VII.—Conditio potestativa in dando, vel faciendo consistens, est adimplenda, antequam solvatur relictum: sed si in non dando, vel non faciendo est, præstetur cautio de non faciendo, et solvetur statim relictum. Hoc dicit.

(1) En poder de los omes. Vide l. *suus quoque*, §. 1. D. de hæred. inst. l. 1. §. *sin autem aliquid sub conditione*, C. de caduc. toll. et potest dici conditio potestativa, quæ merè dependat à potestate implere debentis, et non est mixta cum viribus fortunæ, vide l. fin. C. de necessar. serv. hæred. inst. et Azo ibidem in summa, col. 3.

(2) Si me fiziere una Iglesia. Idem si dicat, si manusierit servum, nam et hæc merè potestativa est, cum etiam servi inviti libertatem consequantur, ut notatur in l. fin. C. de manumis. testam. et adde l. 14. infra eod. et tenet Bald. in l. 1. col. 3. C. de inst. et substit. Sed quid si Episcopus non vult dare licentiam ædificandi ecclesiam, an conditio habeatur pro impleta? Bald. tenet, quòd sic, in dict. l. 1. col. 2. et vide per eum ibi col. 3. vers. 5. *quæro*, et per eundem in l. *deberi*, C. de fideicommiss. liber.

(3) Si diere cient maravedis. Habes hic, quòd ista conditio, si decem dederis, est potestativa, et idem tenet Gloss. in l. *suus quoque*, D. de hæred. instituend. et in §. *si plures*, Inst. eod. Glossa tamen in l. 1. C. de inst. et substit. dicit esse mixtam, et ita tenent ibi communiter Doctor. Potest dici, quòd in habente facultatem adimplendi, prout est in homine divite, dicatur potestativa, ut voluit Gloss. in l. fin. D. de cond. instit. super parte decem, et voluit Joann. de Imol. in dict. l. *suus quoque*, super gloss. 3. vide per Bart. in l. 1. in testamento, la 2. D. de cond. et demonstr. Bald. in l. fin. C. de cond. insert. Et quid si sit conditio dandi non capaci, vide eundem Bald. in l. unic. §. *sin autem*, C. de caduc. tollend. Et an conditio, si fundum dederit, sit conditio dandi, vel faciendi, vide Bald. in l. 1. col. 3. C. de inst. et substit.

(4) Si se cumpliere. Et poterit ista conditio potestativa impleri quancumque in vita instituti, neque desinit posse impleri, nisi per mortem, ut in dict. l. *suus quoque*, et ibi Joann. de Imol. 1. notab. D. de hæredib. instit. nisi fuerit apposta dies in conditione ipsa, l. *Thais*, §. *intra*, D. de fideicommiss. libert. et D. de hæred. instituend. sed si in conditione. Et licet in institutionibus conditio ipsa, quancumque in vita instituti impleri possit, ut dixi, et notat Glossa in l. *si quis hæres instituatur*, eod. tit. tamen in legatis statim debet impleri, ut D. de cond. et demonstr. l. *hæc conditio*, Gloss. in dict. l. *si quis hæres instituatur*, Bald. in l. *si pater*, col. fin. C. de inst. et substit. An autem conditio dandi possit impleri per alium, quando ille, cui fuit apposta, laborat in extremis, et est sine intellectu? Bald. vult, quòd sic, in l. unic. §. *sin autem*, vers. *extra quæro*, C. de caduc. toll. l. fin. cum ibi notatis, D. de cond. inst. Nota etiam, quòd tempus adimplendi conditionem potestativam, vel mixtam non currit ignorantibus, l. 2. D. de cond. et demonstr. Bald. in l. 1. col. 3. vers. *nono quæro*, C. de inst. et substit. et vide ad prædicta Bald. in l. *si plures*, penult. col. versio. *quæritur ulterius, utrum conditio possit perpetuo impleri*, C. de condit. insert. et an si decessit ille, in cuius persona debet impleri conditio, possit impleri ejus hæredi, vide ibidem per Bald. vers. *decimo quæro*, et l. *Sticho libertas*, §. 2. D. de statu liber.

(5) Alal recabdo. Hoc fuit remedium cautionis Mutianæ, de qua in l. *Mutianæ*, D. de cond. et demonstr. ubi vide per Bart. et Doctor. in materia circa istam formam adimplendi in conditionibus negativis: et ibi etiam vide, an ista cautio habeat locum in contractibus, et per Bald. in l. 1. C. de pact. Gloss. et Doctor. in l. *sivè apud acta*, C. de trans. ubi vide, quid in iudiciis: et tenebitur restituere rem cum fructibus, si venerit contra istam cautionem, ut in dict. l. *Mutianæ*, et ista cautio erit cum fidejussoribus, ut in authent. *cui relictum*, C. de indict. viduit. toll. et dic, ut ibi.

(6) El testador. Quid autem in contractibus modalibus, an possit impleri modus per cautionem, vide Alex. in l. *sive apud acta*, C. de transact. et Socinum in dict. l. *Mutianæ*.

(7) Non quisiere fazer. Si tamen velle, et esset casus, in quo cautio præstari non possit, tunc favore libertatis relictum debetur, et ita potest intelligi l. *libertas*, §. 1. D. de manumis. testam. et secundum opinionem Guillieli. de qua per Bart. in dict. l. *Mutianæ*, illud procedit speciali favore libertatis: idemque esset dicendum in legatis piis, seu institutionibus ad pias causas, cum ut aliàs dixi, privilegia libertatis concessa sint piis causis, ut tradit Bart. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. et in l. *si unus*, C. de testam. et in l. *proinde*, D. de his, quæ in testam. delent. et in terminis tenet Socinus in dict. l. *Mutianæ*, 1. notab. In aliis verò casibus extra libertatem, et pias causas, dato, quòd cautio præstari non posset, non consequeretur hereditatem, seu legatum, et in quantum ista lex dicit: *si non quisiere*, suppleri debet, *idem*, et *si non potuerit*; si tamen non posset præstari cautio cum fidejussore propter paupertatem, videtur sufficere juratoria cautio, ut in authent. *cui relictam*, C. de indict. viduit. toll. et ibi Bald. col. 2. quem vide.

(8) Non deve auer la herencia. Si verò accipiat præstata cautio et postea contraveniat, an auferatur ab eo hereditas, tanquam ab herede, an vero quasi nunquam fuisset hæres, est magni effectus, propter legata; Bart. disputat in dict. l. *Mutianæ*, quæ disputatio parvi, vel nullius effectus est quoad nos, attento iure hujus regni disponente, ut etiam hereditate non adita legata debeantur, ut in l. 1. tit. 2. lib. 5. *Ordin. Regal.*

LEY VIII.—Que quando la condicion, que es fecha, o puesta en los establecimientos de los herederos, es de tal natura, que non es en poder de los omes de la cumplir, que non puede el heredero auer la heredad, fasta que se cumpla.

Casuales condiciones son llamadas aquellas que non son en poder de los omes, de las cumplir; mas que acaescen por aventura. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano por mio heredero, si lloviere cras, o si fiziere sol, dia claro sin nublo. Poniendo el fazedor del testamento tal condicion como esta, o otra semejante della, que fuesse puesta a mas alongado tiempo, o a menor, non puede este atal entrar la heredad del testador, nin ser heredero, a menos de ser cumplida (1) primeramente la condicion. Pero casuales condiciones ya, que son de tal natura, que maguer sean puestas, non embargan el establecimiento del heredero. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano mi heredero, si cras nasciere el sol (2); o si dixesse: Fago mi heredero a tal ome, si muriere (3), non señalando fasta que tiempo. Esto es, por razon que tales condiciones como estas, tan sin dubda son, e tan ciertas, que en todas guisas son. E porende, luego que son puestas, vale el establecimiento del heredero, e non se embarga, nin se aluenga por ellas.

LEY VIII.—Si conditio est casualis, non potest sub ea hæres institutus ante ejus complementum quærere hereditatem; sed conditio, quæ sit certa, ut si moriatur, non suspendit hereditatis acquisitionem. Hoc dicit.

(1) De ser cumplida. Adde l. *is qui hæres*, D. de acquir. hæred. et quid si sit conditio, cujus eventus, vel defectus nihil operatur, vide l. *qui fundam*, §. *si tu ex parte*, D. ad leg. Falcid.

(2) Nasciere el sol. Est enim omnino exitura, et sic institutio remanet pura, l. *si pupillus*, §. *qui sub conditione*, D. de novation.

(3) Si muriere. Illa enim propriè dicitur conditio, quæ suspendit, et potest se habere ad esse, et ad non esse, ut notat Azo. C. de inst. et substit. in summa, col. 2. l. *ex facto*, §. fin. D. ad Trebell. et per Jasonem in l. *conditio in præteritum*, D. de verbor. oblig. l. 2. supra eod.

LEY IX.—De las condiciones que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en aventura, que dizen mezcladas.

Mezcladas (1) condiciones son llamadas aquellas, que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en aventura. E esto seria como si dixesse el fazedor del testamento: Establezco por mi heredero a fulano, que es ydo a ultra mar, si tornare aqui, a morir a esta tierra. E tal condicion como esta en parte es en poder deste heredero atal, ca puede logar algund nauio en que venga; e en parte esta en aventura, ca maguer lo el alogue, puede acaescer peligro en la venida. E si el heredero que assi era establecido, fuesse de los descendientes (2) de aquel que estableciesse, valdria el testamento (3), maguer non se cumpliesse la condicion (a). Mas si fuesse extraño, non valdria, a menos de ser cumplida.

(a) Los bienes que son legítima de los descendientes ó á falta de estos de los ascendientes, y que por lo mismo el testador tiene que dejarlos á estos herederos forzosos, no pueden ser gravados ni con condiciones ni de otro modo alguno. Véase la ley 11 de este título, y nuestra nota 3.ª á la L. 17, tit. 1 de esta Partida.

LEY IX.—Mixta conditio, quæ partim est in potestate hominis, et partim in viribus fortunæ, suspendit hereditatis aditionem, donec impleatur in extraneo instituto, licet non in suo. Hoc dicit.

(1) Mezcladas. Ortum habet à l. *si pater*, C. de inst. et subst. et à notatis per Azo. C. eod. in summa, col. 2. vers. *mixta*, et vers. *quid autem*, et per Gloss. in dict. l. *si pater*.

(2) Descendientes. Filii, vel nepotes, sive sint in sua potestate, sive sint emancipati; neque erit hodie saltim attento isto jure Partitarum necessarium, quòd emancipatus institutus sub conditione casuali, vel mixta petat bonorum possessionem secundum tabulas, de qua in l. 3. §. *sub ea*, D. de bonorum poss. cont. tabul. l. 2. §. *si sub conditione*, D. de bonor. posses. secund. tabul. licet Gloss. in l. fin. C. unde cognati, dicat in casu dictarum II. adhuc hodiè necessariam dictam bonorum possessionem.

(3) Valdria el testamento. Tene menti istam legem, quæ decedit illud magnum dubium, de quo per Gloss. et Doctor. in l. *si pater*, C. de inst. et subst. an etiam stante dispositione l. *quoniam in prioribus*, C. de inoffic. testam. testamentum in quo filius est institutus sub conditione casuali, vel mixta, et in cuius defectum non est ex hæredatus, sit nullum, vel an teneat rejecta conditio; et approbat ista lex opinionem Glossæ in dict. l. *si pater*, et in l. *suus quoque*, in princ. in verbo *constat*, D. de hæred. instituend. quam et ibi tenet Bart. post Ricardum Malumb. Joan. de Imol. in dict. l. *suus quoque*, et in l. fin. D. de cond. institut. Salic. in dict. l. *quoniam in prioribus*, Paulus de Castro, Alex. et Jas. in dict. l. *si pater*, qui omnes moventur per textum in l. *scimus*, §. *cum autem*, C. de inoffic. testam. et istam partem tenet Roderic. Suarez in repet. dictæ l. *quoniam in prioribus*, in 2. ampliacione, qui etiam dicit, istam opinionem per istas II. Partitarum approbari, scilicet per l. 17. incipit, *religiosa*, vide supra tit. 1. et per l. 41. infra isto tit. Et non allegat istam legem, quæ hoc clarius dicit, et expressius: nota bene, quia ut affirmat Socius consil. 97. *præsens consultatio*, vol. 5. et in cons. sequenti, communis opinio erat in contrarium, ut latè refertur in dictis consiliis.

LEY X.—Que condiciones se entienden en los establecimientos de los herederos, maguer non sean y puestas, a que dizen en latin, Tacitas.

Tacita conditio in latin, tanto quiere dezir en romance, como callada conditio; que es de tal natura, que maguer non sea puesta señaladamente, entendiessse de derecho (1). E esto seria, como si algund testador (2) que ouiesse dos hijos (3), quier amos fuessen legitimos, o naturales (4) (a), estableciesse en su testamento, que el que muriesse (5) primeramente, que el otro que fincasse biuo, heredasse los bienes del muerto (6). Ca si este que muriesse (7) dexasse hijos (8), ellos deuian heredar los bienes de su padre (9), e non su tio dellos, a quien auia establecido el testador por heredero. E esto es, porque siempre se entiende por derecho (10), maguer el padre non lo diga paladinamente, que muriendo el vno, e dexando hijos, que el otro hermano que fincasse biuo, non deve heredar lo suyo; mas los hijos del muerto lo deuen auer (11). Pero si muriesse sin hijos, estonce el otro hermano (12) heredaria lo suyo, assi como el padre ouiesse puesto. Mas si el que faze el testamento, estableciesse a dos omes estraños (13) por sus herederos, so tal condion, que el que muriesse primero, que el otro que heredasse sus bienes; maguer que este que muriesse primero, dexasse hijos, non heredarían ellos estos bienes atales, mas el otro a quien establecio el testador por su heredero.

(a) Los hijos naturales que fueren legitimados por matrimonio subsiguiente no se diferencian de los legítimos: los que fueren legitimados por escrito del príncipe, deben ser instituidos herederos, cuando no hubiere hijos legítimos, con preferencia á los ascendientes; y por último, los no legitimados pueden ser tambien preferidos á los ascendientes por su padre, y deben

serlo por la madre. Véase la L. 2, tit. 6, lib. 3 del F. R., y además véanse las LL. 1 y 2, tit. 13, P. 4; y LL. 9, 10 y 12 de Toro, que son las LL. 5, 6 y 7, tit. 20, lib. 40 de la N. R.

LEX X. — Tacite intelligenda est conditio, ut videlicet duobus filiis legitimis naturalibus institutis, et uno alteri præmoriendi substituto, intelligatur tacita conditio, scilicet, si præmoriatur sine liberis, quia ipsi præferuntur: secus est extraneis institutis prædicto modo substitutis, quia etiam præmortuis liberis expulsis admittitur ad substitutionem superstes. Hoc dicit. Habuit ortum à l. cum avus, D. de cond. et demonstr.

(1) *Entiendese de derecho.* Sunt multæ conditiones, quæ tacite subintelligitur à jure, ut hic, et in l. hæc verba, D. de legat. 1. et in cap. quemadmodum, ubi gloss. 2. et etiam Joan. Andr. de jurejurand. et in l. cum quid, D. si certum petat. l. conditiones extrinsecus, D. de cond. et demonstr.

(2) *Alguno testador.* Sive pater, sive mater, ut dicit Gloss. in l. generaliter, §. cum autem, in verbo substituit, C. de institut. et ibi per omnes: Bartol. in l. cum avus, D. de cond. et demonstr. Unde in contractibus, qui celebrantur gratia utriusque, non procedet hujus legis dispositio, secundum Bald. in l. cum accutissimi, in fin. C. de fideicom. procederet tamen in donatione causa mortis, Gloss. in l. 1. C. de donat. causa mortis, et etiam in donatione inter vivos, quæ fieret gratia donatarii, secundum quod vult Decius in l. generaliter, C. de instit. et substituit.

(3) *Dos hijos.* Gratia exempli ponit; nam idem esset si plures haberet, vel unum tantum, ex identitate rationis, et probatur in l. cum accutissimi, C. de fideicommissis. et in dict. l. generaliter, §. cum autem. Ex ista tamen lege collige, quod loquitur, quando ascendens gravat descendente fideicommissio universalis; non ergo procedit, quando frater gravat fratrem, seu transversalem institutum, secundum Alberic. Angel. et communiter Doct. post Jacob. de Aren. et Jacob. de Rave. in dict. §. cum autem, et est communis opinio, ut testatur Socinus in dict. l. cum avus, de condit. et demonstr. col. 1. et Decius consil. 453. Contrarium tamen dicit Barbat. in dict. l. cum accutissimi, per aliqua motiva, quibus respondet Socinus ubi supra, col. 2. Similiter neque procederet in uxore instituta gravata de restituendo, quæ decedat cum filiis communibus, per l. qui filium, §. Fabius, D. ad Trebell. vide Socin. in dict. l. cum avus, col. 5. vers. 3. infertur: neque etiam habebit locum, quando parentes instituuntur à filiis, secundum Bart. in dict. l. cum avus; et est communis opinio rejecta distinctione Angeli, in l. ex facto, §. si quis rogatus, D. ad Trebell. et procedit dicta communis opinio, sive decedat cum liberis pater, vel sine liberis, cum parente avo instituentis, concludit Socinus in dict. l. cum avus, col. 3. et quod ista lex dicit de filiis, idem dicit de aliis descendentibus, Gloss. in dict. §. cum autem, l. cum accutissimi, C. de fideicommissis.

(4) *O naturales.* Adde l. generaliter, §. cum autem, C. de instit. substituit. et an procedant istæ leges, nedum in filio naturali gravato, verum etiam in nepote naturali vel pronepote; videtur dicendum, quod sic, cum militet eadem ratio, argum. l. fin. C. de natural. liber. ubi circa institutionem ex testamento, vel ab intestato, quod statuitur in filiis, habet locum in nepotibus naturalibus, ex dictæ legis extensione, et ita tenet Socin. in dict. l. cum avus, col. 25. vers. octavum corollarium. Sed quaeritur an istæ ll. procedant in filiis adoptivis gravatis? Rayner. et Alberic. in dict. §. cum autem, tenent, quod non; eo quod majorem affectionem habet pater ad filium naturalem, quam ad adoptivum, et hanc opinionem approbat Alex. in l. ex facto, §. si quis rogatus, D. ad Trebell. non enim adoptivi dicuntur proprii filii, sed quidquid à patre habent, habere videntur ex mera liberalitate, ut in l. cum in adoptivis, cum ibi notatis, C. de adoption. ubi etiam dicit Angel. quod si statutum vult, quod filii non solvant gabelam de hæreditate paterna, filii adoptivi solvere tenebuntur: contrarium tenet Cuman. in dict. l. cum avus, et Fulgo. in dict. §. cum autem. Socin. vero in dict. l. cum avus, col. 24. tenet primam opinionem, quando filii adoptivi fuerunt adoptati ab extraneo, eo quod non transeunt in familiam, seu potestatem adoptantis, ut in dict. l. cum in adoptivis. In adoptatis tamen ab ascendente naturali, cum transeant in familiam adoptantis, et in ejus potestatem, ut in dict. l. et etiam in filio arrogato, qui et ejus filii transeunt in familiam arrogantis, vult, quod habeant locum leges istæ, licet ultimo loco relinquat

coGITANDUM. Ego verò indistinctè adhærerem primæ opinioni, ex eo quia hoc casu, neque patria potestas, nec transitus in familiam consideratur, sed affectio naturalis, quæ non ita cadit in adoptivis, sicut in naturalibus: et quia non reperitur in jure talis extensio ad adoptivos, prout reperitur in naturalibus in dict. §. cum autem et hic: et licet ista lex Partitarum super his dicat: *Quier ambos fuessen legitimos*, non intelligas de legitimis adoptivis, sed de legitimis et naturalibus, prout istæ ll. Partitarum filios legitimos intelligunt, ut patet in l. 1. tit. 15. Part. 4. quando verò causa naturalis, et accidentaliter concurreret in adoptivo gravato, prout est in adoptato ab ascendente, planè procederet istæ leges. Patet etiæ ex ista lege, quod non procederet ejus dispositio, si filii gravati essent spurii, secundum Alberic. et alios in dict. §. cum autem, nisi sint legitimi; cum per legitimationem jura filiorum legitimorum consequantur, ut in authent. quid. mod. natural. eff. sui, cap. illud, l. fin. tit. 15. Part. 4. tenet Socin. quoad casum nostrum in dict. l. cum avus, col. 24. vers. infertur ex præmissis.

(5) *Que muriesse primeramente.* Quid si hoc non fuit dictum, sed institutio descendens fuit facta in vita tantum et post mortem alter directo instituit hæres, an procedet hujus legis dispositio? Videtur, quod non, per l. fin. C. de legat. et quia Joan. de Imol. in l. filio præterito, D. de injust. et rupt. dicit, quod ista lex est exorbitans, et ideo non extendeuda; contrarium tamen tenet Socin. in dict. l. cum avus, col. 10. et 11. et ita refert fuisse consultum: vide ibi latè per eum. Nota etiam ex isto verbo legis, quod non procederet ista lex in gravato purè, scilicet, non adjiciendo post mortem: et consonat in hoc ista lex cum communi opinione Doctor. contra quam videtur tenere Socin. in dict. l. cum avus, col. 12. et 13.

(6) *Los bienes del muerto.* Et sic loquitur ista lex in substitutione universalis: dicit tamen idem esse in relictis particularibus factis filiis, si gravantur de restituendo post mortem, ut est casus in dict. l. generaliter, §. cum autem, vers. quæ omnia, C. de instit. et substituit. et procedit, sive filius fuit universaliter institutus, vel in quota, et gravatus de re certa restituenda; sive ei erat relicta certa res vel quantitas, et gravetur post mortem de ea restituenda, secundum Bald. in l. cum accutissimi, C. de fideicommissis. col. 1. de quo vide Socin. in dict. l. cum avus, col. 13. et 14. cum seq. et per Decium in dict. §. cum autem, vers. 4. limitatur, ubi vult, quod quando institutus universaliter gravatur in re certa post mortem, non habet locum dispositio illius §. cum autem, in fin. et tenuit Alberic. in dict. l. cum accutissimi, C. de fideicommissis. Et hoc satis placet, maxime cum ista lex Partitarum non loquatur in legatis particularibus, sed in successione universalis; et quod habetur in dict. §. cum autem, in fin. restringendum est ad proprium casum in quo loquitur, scilicet in legatis particularibus, ipsis filiis gravatis relictis.

(7) *Que muriesse.* Loquitur de filio instituto gravato moriente; non enim procederet ista lex, quando non ipse filius oneraretur, sed alius tertius gravaretur à testatore post mortem filii, ut in l. qui filium §. Fabius, D. ad Trebell. et ibi Bart. Angel. et Joan. de Imol. Quid tamen si sit bannitus? Bald. in l. cum accutissimi, col. fin. C. de fideicommissis. dicit, quod adhuc non esset locus fideicommissio, et quod in hoc casu filii ejus excluderent substitutum, etsi peteret sibi cavere de fideicommissio restituendo; quia quotiens conditio est in medio, illa cautio non potest præstari. Ita tamen, §. 1. D. ad Trebell.

(8) *De xasse hijos.* Non exprimit, an naturales et legitimos, vel naturales tantum, et sic videtur velle, quod etsi decedat cum filiis naturalibus tantum, excludant illi substitutum, sicut et habetur in l. ex facto, §. si quis rogatus, et l. D. ad Trebell. unde hic probatur, quod etiam si filius naturalis sit ille, qui fuit gravatus fideicommissio, qui decedat cum filio naturali, talis filius excludit substitutum; cuius contrarium probari videtur in dict. l. generaliter, §. cum autem, C. de institut. et substituit. et ita ibi Doctor. magis communiter intelligunt illum textum, ut requiratur tali casu ad excludendum substitutum datum filio naturali, quod debeant extare filii legitimi, et naturales ex naturali: et ad §. si quis rogatus, respondent, quod procedat, quando illa conditio, si sine liberis decesserit, fuit expressa à testatore; dictus §. cum autem, intelligatur, quando talis conditio fuit à lege tacite subintellecta, quæ fuit tertia solutio Glossæ in dict. §. cum autem, in parte sobole, in fin. Sed Bart. ibi tenet primam solutionem Glossæ ibi, scilicet, quod dictus §. cum autem, quatenus dicit de justa sobole, intelligatur secundum distinctionem positam in dict. §. si quis rogatus, et sic, quod nihil novi inducatur in hoc per

dictum §. cum autem: et ista opinio fuit Azo. et idem tenet Bart. in dict. §. si quis rogatus, et tenent etiam Angel. et Joann. de Imol. qui dicunt istam communem opinionem, et idem dicit Alexand. et Decius in istam partem inclinari in dict. §. cum autem; sed revera communior est opinio primò posita, quæ fuit tertia dictæ glossæ, quam etiam dicit verissimam Socin. in dict. l. cum avus, col. 29. Tenenda est opinio Bartoli per istam legem Partitarum, quæ declarat verba dicti §. cum autem, dum dicit sine justa sobole, ut isto casu intelligatur secundum subjectam materiam, ut etiam naturales comprehendantur, et spurii solum excludantur secundum jura antiqua, nam justa dicitur, id est legitima, l. 5. §. de illo, D. pro socio, l. si uxor, in princ. D. de adulter. et naturales filii in excludendo substitutum dicuntur legitimi, ut in dict. §. si quis rogatus.

An autem filii excludant ecclesiam, seu piam causam substitutam? Videtur dicendum, quod sic, ex quo excludunt conjunctum patrum filium testatoris, ut hic habetur, et in dict. l. cum avus, et ex quo filium prætulit ecclesiæ, continuata affectione censetur voluisse præferre omnem ejus posteritatem; tenet Bald. in dict. l. cum accutissimi, col. 4. et ibi etiam Paul. de Castr. circa fin.: et istud tenes, quidquid in contrarium tenuerit Barbat. in comment. dict. l. cum accutissimi, et Jason. in dict. §. cum autem, quorum fundamentis latè respondet Socin. in dict. l. cum avus, col. 19. et 20. et Decius in dict. l. generaliter, col. 5. Vide tamen, quæ adducit Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ, col. 58. de constit. ubi referens consilium Anchar. limitat, nisi filii ex hoc non depauperarentur.

Item, quid si gravatus ingressus est religionem, an monasterium habeatur loco filii, et sic excludat substitutum? Bald. in dict. l. cum accutissimi, col. fin. C. de fideicommissis. distinguit, an ingrediatur religionem Minorum fratrum, qui sunt incapaces hæreditatis, et tunc non excludatur substitutus; si verò ingrediatur aliam religionem capace, excludatur: vide de hoc per Joan. Baptist. de S. Sever. in repet. dict. l. generaliter, §. cum autem, quæst. 7. et per Socinum in dict. l. cum avus, 9. quæst. Adverte etiam, quod in casu hujus legis, quando est gravatus restituere alteri filio testatoris, nullo casu excluditur substitutus, ut probatur hoc per casum in authent. de sanctis. Episc. §. sed hoc præsentii, collat. 9. ubi monasterium non facit deficere conditionem, de qua ibi, quando contendit cum alio monasterio substituto, ut dicit etiam Gloss. in cap. in præsentia, de probat. igitur idem erit dicendum, si contendat cum alio filio testatoris substituto, quia non est minoris favoris, sed similis, et fortioris, dum dilectio major videatur in filiis, quos testator cognovit, quam in nepotibus, quos non cognovit, et ita in facto consuluit, et obtinuit Maria. Socin. ut refert ejus filius in dict. l. cum avus, col. 19. et in 9. quæst. ad fin. quod si esset verum, esset singulariter notandum; sed cave, quia ista lex destruit istud dictum, nam in ea filius erat gravatus restituere fratri suo, et tamen adhuc habet locum instar tacite conjecturata conditio, ut nepotes ex filio præmortuo gravato excludat patrum filium testatoris, et idem probatur in textu dictæ l. cum avus, ubi patruus non excludit pronepotem nepotis gravati; ideo intellige dictum Socin. quando institueretur filius, et gravaretur de restituendo uni filio ejusdem gravati, quia tunc alii fratres illius filii non possent ex conjecturata mente avocare fideicommissum, quia sunt in pari gradu: et sic procedit fundamentum Socini, dum arguit de monasterio: et ubi est expressa voluntas de restituendo uni nepoti, cessat conjecturata contra mentem expressæ.

An autem filii adoptivi, quos reliquit gravatus, excludant substitutum, dicit, quod non, quia esset in potestate gravati adoptando filium excludere substitutum; quod in filio naturali non potest dici, cum non tantum ab ejus voluntate, sed à Dei dono sibi agnascatur, et quia liberi adoptivi non sunt in consideratione in præjudicium substituti, l. fideicommissum, D. de condit. et demonstr. l. si ita quis, §. fin. D. de legat. 2. Angel. in dict. §. cum autem, Socinus in dict. l. cum avus, col. 24. et Decius in dict. §. cum autem, vers. 7. ista lex. Et quod hic dicitur, quando reliquit nepotes, vel pronepotes, seu alios ultiores descendentes, ut probatur in dict. §. cum autem, et in dict. l. cum accutissimi, et tradit Socin. in dict. l. cum avus, col. 17. Procedit etiam ista lex, sive filii sint masculi, sive feminae, seu nepotes ex femina, l. si quis ita, in princ. D. de testam. tutel. Bart. plenè in l. 1. C. de verb. signific. l. 1. C. de condit. insert. Si tamen testator expresserit in conditione qualitate masculinitatis, tunc deficientibus masculis, propter feminas non excluderetur substitutus, ut dicit Bart. in dict. l. cum avus, 4. quæst. et ejus opinio tenetur com-

muniter, et à nullo reprobat, ut attestatur Socin. in dict. l. cum avus, chart. 9. col. 2. et circa hoc, vide eundem Socin. ibi chart. 10. col. 4. cum seq. Procedit etiam hæc lex, sive filii sint nati, sive nascituri tempore conditionis, secundum Rapha. Cuman. in dict. l. cum avus, et videtur de mente Bart. ibi 3. quæst. et tenent aliqui moderni in dict. §. cum autem, prout est Joann. Bapt. de S. Sever. qui latè ibi istam quæstionem examinavit; et in hanc sententiam inclinat Socin. in dict. l. cum avus, fol. 9. col. 5. et 4. et seq. Et istud videtur tenendum, licet contrarium tenuerit Ludov. Roma. consil. 370. in proposita consultatione, cui videntur adhærere Jason. et Decius in dict. §. cum autem, et pro ista opinione Rapha. multum confert ista lex Partitarum, quæ indistinctè excludit substitutum per liberos gravati, si extant, et signanter cum dicitur: *Esto es, porque siempre se entienda por derecho, maguer el padre non lo diga paladinamente, que muriendo el vno, e deavando fijos, que el otro hermano que finca vivo, no deve heredar lo suyo.* Ponderandum est verbum semper et sic intelligit, sive filii sint jam nati, sive nascituri; nam ista dictio semper importat, quod idem sit in omni casu, et in omni tempore, ut dicit glossa notabilis in verbo semper, in l. 1. D. solut. matrim.

Quid tamen si iste gravatus decedat cum filiis, qui tamen sunt incapaces, ut quia sunt deportati, vel damnati, in metallum, an tales filii faciant deficere fideicommissum? Dic, ut per Bart. in l. filiusfamilias, §. cum quis, D. de legat. 1. Adverte etiam, quia sufficit liberis extare, etsi non sint hæredes, quia nolunt adire paternam hæreditatem, vel fuerunt exhæredati, ut in dict. §. cum quis; de hoc tamen vide, quæ infra statim dicit in glossa, quæ incipit: *Lo deuen auer.* Nota etiam, quod etsi filii isti præmaturè habeantur à minore 14. annis viripotente, quod etiam isti non tantum facient cessare substitutionem fideicommissariam, de qua hic, et in dictis juribus: sed etiam pupillarem, Bart. in l. Gallus, §. etiam si parente, D. de liber. et posthum. et idem Bart. et Apostil. in l. in pupillari, final. verb. D. de vulg. et pupill. Idem est, si talis pupillus relinquat uxorem prægnantem, nam talis posthumus ex eo, faciet cessare pupillarem substitutionem, ut notanter tenet Bald. in l. neque ei, D. de adopt. ibi dum dicit: Item si malitia supplet ætatem, et acciperet uxorem, et conciperet, argum. l. ex facto, D. de vulg. et pupill. licet tantum ipse loquatur de extinctione pupillaris substitutionis. Nota etiam istum textum in quantum dicit, *de xasse hijos*, quia vult, quod non sufficiat habuisse liberos, si decesserunt ante mortem gravati, ut est casus singularis in l. ex facto, §. penult. D. ad Trebell. Requiritur ergo, quod extant tempore mortis ejus, et hoc sufficit, licet postea moriantur, ut excludatur substitutus, ut probatur in dict. §. penult. et habetur in cap. Raynulfus, de testam. et in cap. in præsentia, de probat. l. cum uxori, C. quando dies legat. ced. Item intellige istam legem in filiis, qui nascuntur non monstruosi, et tendentes ad prodigium, nam illi, etsi vivi nascuntur non faciunt deficere conditionem, l. non sunt liberi, D. de statu homin. Similiter intellige, quando tales filii perfectè nascuntur, nam si in actu natiuitatis moriantur, puta, dum fait totus extractus præter unum pedem, secus esset, l. quod dicitur, D. de liber. et posth. l. penult. et ibi Alber. Bald. et alii C. de posthum. hæred. instit. Si tamen incisio aliquo perfecto membro nasceretur vivus, tunc ille excluderet substitutum, sicut accidit in eo, qui sine aliquo membro perfecto nasceretur, quia est perfectus homo, ut adducit Socin. post Joan. de Monte. Spera. in dict. l. cum avus, chart. penult. col. 2. Intellige etiam de nato ex partu, qui vivere possit; secus si sit quinque, vel sex mensium, quia non est perfectè natus, ut in dict. l. penult. Socinus ubi supra, ubi refert se in hoc consuluisse. Vide etiam super his de jure regni l. 13. Tauri, quæ est lex notabilis.

(9) *Los bienes de su padre.* Ex hoc verbo patet, quod loquitur ista lex in substitutione fideicommissaria, quia non sequuta aditione, vel immixtione non dicerentur bona patris, qui fuit gravatus, sed primi testatoris, qui gravavit, argument. l. post aditam, C. de impuber. et aliis substit. ex quo videtur inferri, quod ista lex et similes non procederent in substitutione directa vulgari, et ita dicit Alberic. in dict. l. generaliter, §. cum autem, ubi Glossa in verbo substituit, videtur hoc velle: et hanc dicit esse communem opinionem Socinus in dict. l. cum avus, col. 7. ubi etiam notabiliter dicit hoc debere intelligi, et limitari, nisi essemus in casu, in quo institutus filius transmitteret jus adeundi ad nepotes; nam licet aliàs sit magna dubitatio, numquid ille, qui admittitur ex vulgari substitutione, excludat illum, qui venit per jus adeundi transmissum, de quo per Bart. et Doctores in l.